

Місячний Економічний Моніторинг України

**№9 (47)
вересень
2004**

- Україна та Росія підписали декілька договорів про співробітництво у сфері нафти та газу.
- У січні-липні реальний ВВП збільшився на 13,5% дпр, частково завдяки відновленню зростання у сільському господарстві.
- У цьому році Україна вже збрала біля 35 млн. тонн зерна, що на 75% більше, ніж минулого року.
- Незважаючи на протести екологів Європейського Союзу, Україна відкрила глибоководний судноплавний канал "Дунай – Чорне море".
- У рамках переговорів щодо вступу до СОТ, Україна і Аргентина підписали протокол щодо доступу на ринки товарів і послуг.
- Видатки державного бюджету були виконані на 90% від запланованого рівня, незважаючи на накопичення на рахунках бюджетних установ 10,6 млрд. грн.
- Продовжуючи політику обмеження грошової експансії, НБУ змінив нормативи обов'язкового резервування для комерційних банків.

Населення: 48 млн.
Промислове виробництво/ВВП: 28,8%
Сільськогосподарське виробництво/ВВП: 10,9%
Інвестиції/ВВП: 19,1%
Експорт: Росія 17%, ЄС-15 20%
Імпорт: Росія 35%, ЄС-15 23%

Політика: Україна та Росія підписали декілька договорів про співробітництво у сфері нафти і газу

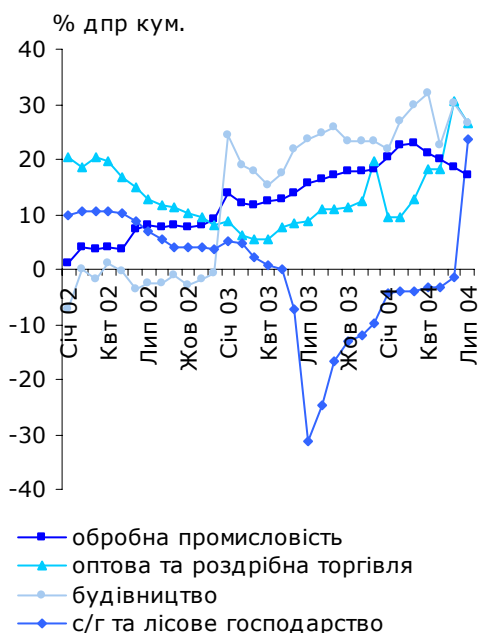
Протягом серпневої зустрічі президентів України та Росії Леоніда Кучми та Володимира Путіна було підписано декілька документів про співробітництво двох країн у сфері нафти та газу. Угода про транзит російської нафти через Україну була підписана без конкретних цифр, тоді як у газовій сфері угоди були більш детальними. Планується, що поставки туркменського газу в Україну зростуть з 44 млрд. м³ у 2005 році до 60 млрд. м³ на рік у 2007-2028 роках. Обслуговування транзиту газу з Туркменістану в Україну буде здійснюватися новою компанією "РосУкрЕнерго", створеною на основі компаній, пов'язаних з російським "Газпромом" та австрійським "Райффайзенбанк", тоді як зараз транзит здійснюється компанією "ЮралТДж".

Договори також дозволили "Нафтогазу України" вирішити питання погашення російському "Газпрому" боргів за газ, спожитий Україною у 1997-2000 роках. До цього "Газпром" відмовлявся прийняти облігації "Нафтогазу" через те, що це призводило до виникнення податкових зобов'язань. Згідно з останніми домовленостями, борг у сумі 1,25 млрд. доларів США буде виплачено за рахунок передоплати послуг транзиту російського газу територією України з 2005 по 2009 роки. Передоплату отримує "Внешкономбанк" (Росія), якому "Газпром" переуступив борг України, переведений в корпоративні облігації "Нафтогазу України". Як тільки "Внешкономбанк" отримає гроші, боргові зобов'язання "Нафтогазу України" можна буде вважати погашеними.

Реальний сектор: Реальний ВВП зріс на 13,5% дпр

У січні-липні 2004 року реальний ВВП зріс на 13,5% дпр. Окрім стабільно високих темпів зростання доданої вартості у обробній промисловості, торгівлі та будівництві, прискорення економічного зростання пов'язано також з відновленням зростання сільського господарства. Високий врожай зерна призвів до збільшення доданої вартості у сільському господарстві за перші сім місяців року на 23,7% дпр порівняно з падінням на майже 30% дпр у відповідному періоді 2003 року. Промислове виробництво зросло на 14,7% дпр, головним чином, за рахунок збільшення виробництва машинобудування, металургії та

Зростання доданої вартості у деяких секторах економіки

Джерело: Держкомстат

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультаций
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 228-6342
Факс (+38044) 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

харчової промисловості. Внесок цих трьох секторів у загальне збільшення промислового виробництва склав біля 71%.

Будівництво залишається одним з найбільш динамічних секторів економіки. За перші сім місяців року зростання сектору становило 26,5% дпр. Крім збільшення промислового будівництва, пов'язаного з посиленням інвестиційної активності, зростає житлове будівництво. У першій половині року житлове будівництво зросло на 34,7% дпр, причому лише один відсоток будівництва житла фінансувався за рахунок державного бюджету.

Галузеві тенденції: Україна збирила на 75% більше зерна, аніж торік

Сільське господарство. Станом на кінець серпня Україна намолотила 35 млн. тонн зерна, що на 75% більше за аналогічний минулорічний показник. Орієнтовно продовольче зерно складатиме 40–45% врожаю. Поки що держава залишається єдиним активним учасником на ринку зерна, здійснюючи інтервенційні та заставні закупівлі зерна за цінами, вищими від світових. Хоча заплановані обсяги державних закупівель складають 3,5 млн. тонн зерна, достатніх коштів для їх здійснення поки що не виділено. Незважаючи на те що держава декларує високі ціни на здійснення інтервенційних та заставних операцій із зерном, сільськогосподарські виробники неохоче пропонують зерно державним операторам, головним чином через несвоєчасну виплату коштів, які необхідні сільгоспвиробникам для здійснення осінньо-польових робіт. Очікується, що після завершення державних закупівель трейдери значно активізують свою діяльність, що призведе до значного зниження ціни на зерно.

Інфраструктура. Україна в серпні відкрила глибоководний судноплавний канал "Дунай – Чорне море", який проходить через територію Дунайського біосферного заповідника, що знаходиться під егідою ЮНЕСКО. Цей судноплавний канал усуває монополію Румунії у перевезенні вантажів через гирло Дунаю. За офіційними оцінками, близько 60% вантажопотоку переміститься в українську дельту. ЄС виступає проти експлуатації каналу з екологічних міркувань.

Приватизація. За дорученням Президента України Леоніда Кучми, Фонд державного майна України (ФДМ) призупинив продаж 42,86% акцій найбільшого телекомунікаційного оператора України "Укртелеком". Стартова ціна частки, що підлягала приватизації, складала 2,7 млрд. грн. Таке ж рішення прийнято щодо приватизації 94,54% акцій Одеського припортового заводу зі стартовою ціною 0,9 млрд. грн. За офіційною інформацією, приватизація призупинена через "нещодавні спекуляції навколо приватизаційних процесів в Україні". Цей крок може зменшити передвиборчий політичний тиск на ФДМ і дозволити здійснити приватизацію після виборів більш прозоро і незалежно.

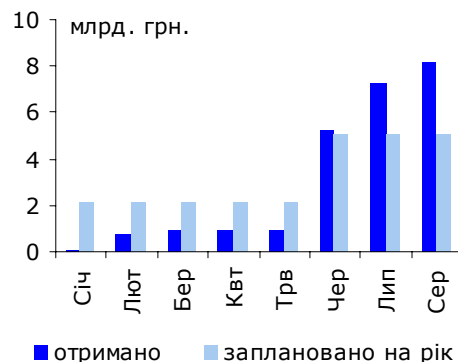
З січня по серпень 2004 року надходження від приватизації склали 8,2 млрд. грн., що на 60% більше від річного плану. У серпні Україна продала кілька компаній, серед них Криворізький залізорудний комбінат, який купила компанія "Солайм" (Дніпропетровськ) за 0,7 млрд. грн.

Зовнішній сектор: Україна і Аргентина підписали протокол щодо доступу на ринки товарів і послуг

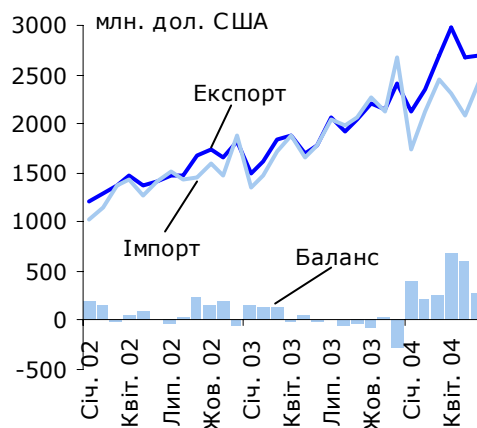
У серпні Україна і Аргентина підписали протокол щодо доступу на ринки товарів і послуг. Це 25-та домовленість в рамках переговорів про членство у СОТ. Україна продовжує вести двосторонні переговори з такими важливими торговельними партнерами, як США, Китай, Туреччина, Японія тощо. Крім того, Україна бере участь в багатосторонніх переговорах і підготовці

Надходження від приватизації у 2004 році*

Зовнішня торгівля товарами

проекту Звіту робочої групи, подання якого є останнім етапом переговорів про членство в СОТ.

За даними Держкомстату, за перше півріччя цього року експорт товарів зріс на 50,8% дпр у доларовому еквіваленті, тоді як імпорту збільшився на 33,0% дпр. Позитивний баланс у торгівлі товарами досяг 2,4 млрд. доларів США, що в 4,6 разів більше, ніж за аналогічний період минулого року. Як і раніше, основними компонентами експорту є товари металургії, машинобудування та енергетики, а імпорту – мінеральні продукти, машини та обладнання.

Фіскальна політика: Виконання видатків бюджету погіршилось, незважаючи на накопичення 10,6 млрд. грн. на рахунках бюджетних установ

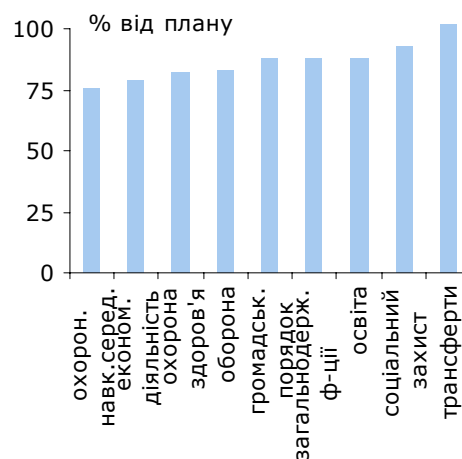
У січні-липні виконання доходів державного бюджету залишилось на рівні попереднього місяця, 102% від плану. Сприятлива макроекономічна ситуація спричинила вищі, ніж планувалось, надходження від податку на прибуток підприємств, експортного мита та акцизних зборів. В той же час, виконання видатків погіршилось і склало лише 90% від запланованого рівня. Недовиконаними залишились всі основні (за функціональною ознакою) статті бюджетних видатків, за винятком міжбюджетних трансфертів. Профіцит бюджету склав 70 млн. грн., хоча за результатами минулого місяця був зафіксований дефіцит.

Вищі, ніж очікувалось, надходження від приватизації та недовиконання видатків дозволило станом на кінець липня акумулювати на рахунках бюджетних установ 10,6 млрд. грн. Кабінет Міністрів планує використати додаткові суми, серед іншого, для фінансування трансфертів населенню та виплати заборгованостей по зарплаті в агропромисловому комплексі, що потенційно може стати причиною створення додаткового інфляційного тиску. В той же час уряд не передбачив виділення коштів місцевим бюджетам, необхідних для фінансування підвищення мінімальної зарплати. Схоже, що цього разу накопичення значної суми на рахунках бюджетних установ не викличе зростання міжбанківської процентної ставки, як це сталося минулого року, оскільки ліквідність банківського сектору залишається досить високою.

Монетарна політика: НБУ продовжує вживати заходів, спрямованих на обмеження грошової експансії

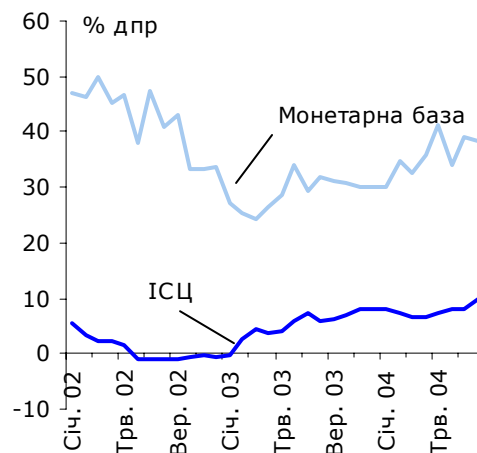
Постійний притік іноземної валюти на фоні досить стабільного обмінного курсу гривні щодо долара США залишається основною причиною швидкого зростання пропозиції грошей в країні. З метою запобігти надмірному насиченню економіки грошима, НБУ й надалі вживає заходів, що мають стримувати монетарну експансію. Окрім продовження політики дуже повільної ревальвації гривні щодо долара США, наприкінці серпня НБУ підвищив мінімальний рівень нещодавно запровадженої вимоги щоденного обов'язкового резервування з 60% до 70%. Крім того, відповідно до нової постанови Нацбанку, починаючи з жовтня норматив обов'язкового резервування становитиме 7% для строкових депозитів та 8% для депозитів до запитання, тоді як зараз ця норма знаходиться в межах від 0% до 12% в залежності від валюти депозиту та юридичного статусу вкладника. Зміна нормативу, безперечно, призведе до збільшення коштів на кореспондентських рахунках банків в НБУ та сприятиме зменшенню зайвої ліквідності банківського сектору. На думку банкірів нова вимога збільшить витрати банків за депозитними операціями і, таким чином, спричинить підвищення процентних ставок за кредитами. Але зважаючи на сьогоднішні темпи зростання ліквідності банків, збільшення процентних

Видатки державного бюджету у січні-липні 2004 року

Джерело: Державне казначейство

Динаміка монетарної бази та індекса споживчих цін

Джерело: Держкомстат, НБУ

ставок буде незначним, якщо взагалі відбудеться. Все ж, підвищення нормативу обов'язкового резервування еквівалентно збільшенню непрямого податкового тиску на комерційні банки, і тому краще уникати подібних заходів, використовуючи замість них більш ефективні стерилізаційні інструменти.

У серпні споживчі ціни зросли на 9,9% дпр, хоча знизились на 0,1% порівняно з минулим місяцем. Зниження цін у місячному виразі пов'язано із сезонним здешевленням таких сільськогосподарських продуктів, як картопля, овочі і фрукти. Крім того, завдяки гарному врожаю зернових у серпні спостерігалось незначне зниження цін на борошно та хлібопродукти. Дуже ймовірно, що протягом наступних декількох місяців зниження цін на хліб і хлібопродукти продовжиться завдяки активному адміністративному втручанню держави у процес ціноутворення. Хоча зменшення ціни на хліб є безперечно позитивним фактором для споживачів, виробники хлібопродуктів не зможуть відшкодувати збитки минулого року, які вони понесли через впровадження жорстких обмежень рентабельності. Більше того, адміністративне зниження цін зараз може сприяти збільшенню ризику різкого прискорення інфляції після президентських виборів.

Фінансові ринки: Українські державні цінні папери знову стають привабливими для нерезидентів

У 2004 році ринок внутрішніх державних запозичень демонструє ознаки відродження. Вперше з часу фінансової кризи 1998 року іноземні інвестори проявили відчутну зацікавленість до внутрішніх державних боргових зобов'язань України і вже придбали державні цінні папери на суму біля 0,9 млрд. грн. Загалом, протягом січня-червня поточного року Міністерство фінансів залучило 2,7 млрд. грн. шляхом продажу внутрішніх облігацій, порівняно з 1,2 млрд. грн., що були залучені за весь минулий рік. Збільшення обсягу продажу цінних паперів частково пов'язано із успішним розміщенням 1,2 млрд. грн. ПДВ облігацій строком обігу 5 років, що були випущені для відшкодування заборгованості держави з ПДВ перед експортерами. Підвищення зацікавленості до внутрішніх державних облігацій можна пояснити нещодавнім успішним випуском Україною еврооблігацій та економічним зростанням, що триває.

Обсяги продажу ОВДП на первинному ринку

Джерело: Міністерство фінансів України
* Січень - червень 2004

Економічні Тенденції		ІІкв 03	ІІІкв 03	ІVкв 03	Ікв 04	ІІкв 04	Трв.	Чер.	Лип.	Сер.
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	10,0	6,8	12,1	12,3	...	10,3	19,1	17,2	...
Зростання ВВП (реальне, кум.)	% дпр	9,2	8,3	9,4	12,3	...	11,3*	12,7*	13,5*	...
Пром. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	12,4	15,2	15,8	18,8	15,9	16,9	15,9	14,7	...
С/госп. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	-6,0	-16,6	-10,2	-4,0	-1,5	-2,7	-1,5	26,5	...
ІСЦ	% дпр	5,9	6,2	8,2	6,6	8,0	7,4	8,0	8,1	9,9
ІВЦ	% дпр	5,3	7,4	11,1	18,4	22,4	20,6	22,4	21,3	22,0
Експорт (дол. США, кум.)***	% дпр	23,8	23,7	24,0	38,8	...	51,3"	50,8"	...	...
Імпорт (дол. США, кум.)***	% дпр	23,3	25,1	28,7	32,6	...	32,5"	33,0"	...	...
Торгівельний баланс товарами (кум.)	млрд. дол. США	0,27	0,11	-0,27	0,77	...	2,14"	2,41"	...	...
Поточний рахунок, на кінець періоду	млрд. дол. США	1,81	2,48	2,89	1,67	...	x	x	x	x
Поточний рахунок (кум.)	% ВВП	8,7	7,1	5,9	14,3	...	x	x	x	x
Валові міжнародні резерви	млрд. дол. США	6,17	6,68	6,94	7,92	9,63	8,87	9,63	11,18'	12,27'
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	34,2	31,0	30,2	32,7	34,2	41,5	34,2	39,2	38,4
Сер.відс.ставка за кредитами у грн.**	% річних	17,2	18,1	17,9	17,2	16,6	17,4	16,6	17,0	17,1
Обмінний курс, середній	дол. США	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,32	5,32	5,31
Обмінний курс, середній	євро	6,05	6,00	6,34	6,67	6,42	6,39	6,46	6,53	6,47

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, власні розрахунки

' Власна оцінка, що базується на даних про чисті міжнародні резерви НБУ

" Місячні дані наведені тільки для експорту/імпорту товарів (джерело: Держкомстат),
квартальні дані наведені для експорту/імпорту товарів та послуг (джерело: НБУ)

* Місячні показники не враховують регулярні квартальні перегляди ВВП

** Середньозважена відсоткова ставка за кредитами у гривнях (джерело: НБУ)

*** Зростання у доларовому виразі

Основні Економічні Показники		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Номинальний ВВП	млрд. грн.	81,5	93,4	102,6	130,4	170,1	204,2	225,8	264,2
Номинальний ВВП	млрд. дол. США	44,6	50,2	41,9	31,6	31,2	37,8	42,6	49,5
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	-10,0	-3,0	-1,9	-0,2	5,9	9,2	5,2	9,4
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	-5,1	-0,3	-1,0	4,0	13,2	14,2	7,0	15,8
Сільськогосп. виробництво (реальне)	% дпр	-9,5	-1,9	-9,6	-6,9	9,8	10,2	1,2	-10,2
ІСЦ, в середньому за період	% дпр	80,2	15,9	10,6	22,7	28,2	12,0	0,8	5,2
ІСЦ, на кінець періоду	% дпр	39,7	10,1	20,0	19,2	25,8	6,1	-0,6	8,2
ІВЦ, в середньому за період	% дпр	52,1	7,7	13,2	31,5	20,9	8,6	3,1	7,8
ІВЦ, на кінець періоду	% дпр	17,3	5,0	35,4	15,7	20,8	0,9	5,7	11,2
Експорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	19,1	0,0	-13,4	-7,9	17,9	9,5	10,7	24,0
Імпорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	17,4	2,0	-14,0	-19,1	18,9	14,1	4,9	28,7
Поточний рахунок	млрд. дол. США	-1,2	-1,3	-1,3	0,9 °	1,2 °	1,4	3,1	2,9
Поточний рахунок	% ВВП	-2,7	-2,7	-3,1	2,9 °	3,8 °	3,74	7,7	5,9
Чисті прямі іноземні інвестиції	млрд. дол. США	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8	0,7	1,4
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	2,0	2,4	0,8	1,1	1,5	3,1	4,42	6,94
Дефіцит (профіцит) зведеного бюджету*	% ВВП	-5,1	-6,8	-2,7	-2,1	-0,7	-1,9	0,8	-0,2
Загальний державний борг	% ВВП	25,0	30,3	49,4	61,4	45,2	36,3	34,3	29,45
Зовн. борг (загальний)	% ВВП	20,5	19,4	38,4	49,9	33,0	26,0	24,6	17,3
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	38,0	44,6	21,9	39,3	39,9	37,4	33,6	34,6
Обмінний курс, середній	дол. США	1,83	1,86	2,45	4,13	5,44	5,37	5,33	5,33
Обмінний курс, на кінець періоду	дол. США	1,88	1,90	3,43	5,07	5,44	5,30	5,33	5,33
Обмінний курс, середній	євро	2,32	2,11	2,77	4,39	5,03	4,81	5,03	6,02
Обмінний курс, на кінець періоду	євро	2,36	2,11	4,02	5,20	5,10	4,67	5,53	6,66

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, IFS, власні розрахунки

* Показник розрахований за новою методологією, що застосовується з 2002 року.

"Мінус" означає дефіцит бюджету

° Вартість товарів, переданих у власність Росії згідно з міждержавною угодою про розподіл Чорноморського флоту, підписаною у травні 1997 року, на загальну суму 726 млн. дол. США не врахована

°° Вартість авіакомплексів, переданих у власність Росії як частина боргу за газ згідно з міждержавною угодою, підписаною у жовтні 1999 року, на загальну суму 274 млн. дол. США не врахована

Скорочення

дпк до попереднього кварталу

дпр до попереднього року

дпм до попереднього місяця

кум. кумулятивно